

Question Bank
ਪਾਠਕ੍ਰਮ
ਸ਼੍ਰੇਣੀ- ਦਸਵੀਂ
ਵਿਸ਼ਾ- ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ
(2022-23)
(ਸਿਰਫ ਵਿਲੱਖਣ ਸਮਰਥਾ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ)

ਪਾਠ 01

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

PART –1 ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ (ਬਹੁ- ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ)

1- ਪੰਜਾਬ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਸਥਿਤ ਹੈ?

(ੳ) ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮ

(ਅ) ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬ

(ੲ) ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ

(ਸ) ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ

ਉੱਤਰ: ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮ

2. ਕਿਸ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੁਆਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਸੀ?

(ੳ) ਜਹਾਂਗੀਰ

(ਅ) ਅਕਬਰ

(ੲ) ਹੰਮਾਯੂ

(ਸ) ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ

ਉੱਤਰ: (ਅ) ਅਕਬਰ

3. ਪੰਜਾਬ ਕਿਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ?

(ੳ) ਅਰਬੀ

(ਅ) ਹਿੰਦੀ

(ੲ) ਫ਼ਾਰਸੀ

(ਸ) ਪੰਜਾਬੀ

ਉੱਤਰ: (ੲ) ਫ਼ਾਰਸੀ

4. ਦੋ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

(ੳ) ਪਹਾੜ

(ਅ) ਬੰਨ੍ਹ

(ੲ) ਦੁਆਬ

(ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

ਉੱਤਰ: (ੲ) ਦੁਆਬ

5. ਭੂਗੋਲਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?

(ੳ) ਦੋ

(ਅ) ਤਿੰਨ

(ੲ) ਚਾਰ

(ਸ) ਪੰਜ

ਉੱਤਰ: (ਅ) ਤਿੰਨ

PART- 2 (A) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ-

- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 01. ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ?
ਉੱਤਰ: ਫ਼ਾਰਸੀ
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 02 ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਦਰਿਆ ਹਨ , ਜਿਹਨਾਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਪਿਆ?
ਉੱਤਰ: ਚਨਾਬ, ਜਿਹਲਮ, ਰਾਵੀ, ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 03. ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਪਾਣੀਪਤ ਕਿਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ?
ਉੱਤਰ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਪਾਣੀਪਤ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ।

PART 2 B ਖ਼ਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ।

- (1) ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ _____ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
(2) ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚਲੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ _____ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
(3) ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਰਮਾਇਣ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਸਮੇਂ _____ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਉੱਤਰ: (1) 1966 (2) ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ (3) ਪੰਚਨਦ

PART- 2 C. ਸਹੀ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ਚੁਣੋ

- (1) ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਅਕਸਰ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਹੀ
(2) 1947 ਈ. ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਹੀ
(3) ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਰਿਆ ਨਹੀਂ ਵਗਦਾ। ਗ਼ਲਤ

PART -2 (D) ਸਹੀ ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ।

A	B
1. ਪੰਜਾਬ	A. ਪਾਕਿਸਤਾਨ
2. ਭਾਰਤ ਦੀ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ	B. ਪੰਜ+ਆਬ
3. ਟੋਚੀ ਅਤੇ ਬੋਲਾਨ	C. ਦੋਆਬ
4. ਦੋ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਇਲਾਕਾ	D. ਮਹਾਂਕਾਵਿ
5. ਮਹਾਂਭਾਰਤ, ਰਮਾਇਣ	E. ਦੱਰੇ

ਉੱਤਰਮਾਲਾ:

1. ਪੰਜਾਬ	=	ਪੰਜ + ਆਬ
2. ਭਾਰਤ ਦੀ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ	=	ਪਾਕਿਸਤਾਨ
3. ਟੋਚੀ ਅਤੇ ਬੋਲਾਨ	=	ਦੱਰੇ
4. ਦੋ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਇਲਾਕਾ	=	ਦੋਆਬ
5. ਮਹਾਂਭਾਰਤ, ਰਮਾਇਣ	=	ਮਹਾਂਕਾਵਿ

PART – 3 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਲਾਭ ਲਿਖੋ।

ਉੱਤਰ 1. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਪਾਣੀ ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਪਜਾਊ ਹੈ।

2. ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਪਜਾਊ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹਨ।

3. ਹਿਮਾਲਿਆ ਪਰਬਤਾਂ ਦੇ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਜੜੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਅਤੇ ਲੱਕੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੇ ਇਸਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ - 1. ਇਹ ਦਰਿਆ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਵਗਦੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਦੋ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਸੀਮਾ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ।

2. ਕਈ ਵਾਰ ਇਹਨਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੇ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

3. ਦਰਿਆਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਪਾਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਦਸ਼ਾ ਵੀ ਸੁਧਰੀ।

PART – 4 ਸਰੋਤ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ-

ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯੁੱਧ ਭੂਮੀ ਬਣੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਬਦਲਦੀ ਰਹੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵੰਡ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ 1947 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ 1966 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਫਿਰ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੁਣ ਨਾਮ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਸੱਤ ਦਰਿਆ ਵਗਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪਤ ਸਿੰਧੂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਪਜਾਊ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਦਰਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੱਦ ਬਣੇ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੱਦ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਭਾਰਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹੱਦ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਂਝ ਹਿਮਾਲਿਆ ਪਰਬਤ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਹੱਦ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਲਿਆਂਦੀ ਮਿੱਟੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਧਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪੱਖੋਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸੂਬਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੱਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਖੂਬ ਲੁੱਟਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 01. ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਯੁੱਧ ਭੂਮੀ ਕਿਉਂ ਰਹੀ ਹੈ?

ਉੱਤਰ: ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯੁੱਧ ਭੂਮੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 02. ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ ਕਦੋਂ ਕੀਤੀ?

ਉੱਤਰ: ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ 1947 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 03. ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ ਕਦੋਂ ਹੋਈ?

ਉੱਤਰ: ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ 1966 ਵਿੱਚ ਹੋਈ।

ਪਾਠ 02

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਵਸਥਾ

PART -1 ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ (ਬਹੁ- ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ)

1. ਕਿਸ ਨੇ ਦੌਲਤ ਖ਼ਾਨ ਲੋਧੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਬਣਾਇਆ?
ੳ) ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਆ) ਬਹਿਲੋਲ ਲੋਧੀ
ੲ) ਇਬਰਾਹਿਮ ਲੋਧੀ ਸ) ਤਾਤਾਰ ਲੋਧੀ

ਉੱਤਰ: ੲ) ਇਬਰਾਹਿਮ ਲੋਧੀ

- 2 ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਰ ਕਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ?

- ੳ) 1519 ਈ. ਆ) 1526 ਈ.
ੲ) 1522 ਈ. ਸ) 1517 ਈ.

ਉੱਤਰ: ੳ) 1519 ਈ.

- 3 ਬਾਬਰ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ?

- ੳ) ਬਾਬਰੀ ਬਾਣੀ ਆ) ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ
ੲ) ਜਫ਼ਰਨਾਮਾ ਸ) ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ

ਉੱਤਰ: ੳ) ਬਾਬਰੀ ਬਾਣੀ

4. ਮੁਸਲਿਮ ਸਮਾਜ ਕਿੰਨੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ?

- ੳ) 2 ਆ) 3
ੲ) 4 ਸ) 5

ਉੱਤਰ: ਆ) 3

- 5 ਉੱਚ ਵਰਗ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪਹਿਨਦਾ ਸੀ?

- ੳ) ਸੋਨਾ ਆ) ਚਾਂਦੀ
ੲ) ਹੀਰੇ ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

ਉੱਤਰ: ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

PART- 2 (A) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 01. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ?

ਉੱਤਰ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 1469 ਈ. ਨੂੰ ਹੋਇਆ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 02. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲਮਾ ਕੌਣ ਸਨ?

ਉੱਤਰ: ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲਮਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਸਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 03. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਕੌਣ ਕਰਦੇ ਸਨ?

ਉੱਤਰ: ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਕਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਸਨ।

PART – 2 B ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ

- (1) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਦਸ਼ਾ ਬਹੁਤ _____ ਸੀ।
- (2) ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ _____ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ।
- (3) ਬਾਬਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ _____ ਵਿੱਚ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ।
- (4) ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪਰਦਾ ਕਰਨ ਲਈ _____ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਸਨ।

ਉੱਤਰ: (1) ਮਾੜੀ (2) ਬਹਿਲੋਲ ਖਾਂ ਲੋਧੀ (3) 1525 ਈ. (4) ਬੁਰਕਾ

PART – 2 (C) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ਚੁਣੋ

- 1) ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਭੋਜਨ ਸਾਦਾ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। **ਸਹੀ**
- 2) ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਵਹਿਮ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। **ਗ਼ਲਤ**
- 3) ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ। **ਸਹੀ**

PART –2 (D) ਸਹੀ ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ।

ੳ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ	ੳ. ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ
ਅ. ਲੋਧੀ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਦਸ਼ਾਹ	ਅ. 1469 ਈ.
ੲ. ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ	ੲ. ਬੀਬੀ ਫਾਤਿਮਾ

ਉੱਤਰਮਾਲਾ

ੳ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ	=	1469 ਈ.
ਅ. ਲੋਧੀ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਦਸ਼ਾਹ	=	ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ
ੲ. ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ	=	ਬੀਬੀ ਫਾਤਿਮਾ

PART – 3 ਰੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।

ਉੱਤਰ - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ - ਬਾਹਮਣ, ਕਸ਼ਤਰੀ, ਵੈਸ਼ ਅਤੇ ਸੂਦਰ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ | ਇਹਨਾਂ ਜਾਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਈ ਉਪ ਜਾਤਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਬਾਹਮਣ ਸੁਆਰਥੀ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਵੈਸ਼ ਅਤੇ ਕਸ਼ਤਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਸੀ। ਉਸ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸੂਦਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਸੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਗੁਲਾਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

ਉੱਤਰ - ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਦਰਜਾ ਸੀ। ਗੁਲਾਮ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ | ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਹਿਜੜੇ (ਖੁਸਰੋ) ਗੁਲਾਮ ਬੇਗਮਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਗੁਲਾਮ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਅਤੇ ਚਤੁਰਾਈ ਦਿਖਾ ਕੇ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸਧਾਰਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਸਨ। ਕਣਕ ਦੀ ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਭੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਭੋਜਨ ਸੀ। ਕਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਨਾਲ ਲੱਸੀ ਪੀਣ ਦਾ ਵੀ ਰਿਵਾਜ ਸੀ।

PART -4 ਸਰੋਤ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ-

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਬਹੁਤੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਉੱਤੇ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਧੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਬਾਬਰ ਹੱਥੋਂ ਯੁੱਧ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਅਹੁਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੱਡੀਆਂ ਹਵੇਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਈ ਕਈ ਇਸਤਰੀਆਂ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨੇਤਾ ਉਲਮਾ ਅਤੇ ਸਯੱਦ ਸਨ। ਉਲਮਾ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਸਨ ਅਤੇ ਸਯੱਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਫਾਤਿਮਾ ਦੀ ਔਲਾਦ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਾਸ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ੂਬ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਰਦ ਤੁਰਲੇ ਵਾਲੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪਰਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਸਨ। ਮਰਦ ਗਹਿਣੇ ਵੀ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਉੱਤੇ ਸਖ਼ਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕਠੋਰ ਨੀਤੀ ਰਾਹੀਂ ਕਰ ਇੱਕਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਲੜਕੀ ਦੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਵਰਗੀ ਭੈੜੀ ਰੀਤ ਵੀ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਸਾਦਾ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨਪ੍ਰਚਾਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਦਾ (ਘੁੰਡ) ਕਰਕੇ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ01. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ?

ਉੱਤਰ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਬਹੁਤੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ02. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਪਕੜ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ?

ਉੱਤਰ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਪਕੜ ਢਿੱਲੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਮਲਾਵਰ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 03. ਲੋਧੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਾ ਕੌਣ ਸੀ?

ਉੱਤਰ : ਲੋਧੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਾ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਸੀ।

ਪਾਠ 03

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ

PART -1 ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ (ਬਹੁ- ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1 ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ।

1. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਕੌਣ ਸਨ?

ੳ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

ਅ. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ

ੲ. ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ

ਸ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਉੱਤਰ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

2. ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ?

ੳ. ਮੁਲਤਾਨ

ਅ. ਸੀਤਾਪੁਰ

ੲ. ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ

ਸ. ਲਾਹੌਰ

ਉੱਤਰ: ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ

3. ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਸੀ?

ੳ. 20 ਸਾਲ

ਅ. 22 ਸਾਲ

ੲ. 26 ਸਾਲ

ਸ. 30 ਸਾਲ

ਉੱਤਰ: 30 ਸਾਲ

4. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ?

ੳ. ਉਹ ਸਰਵ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ

ਅ. ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿਨ ਵਾਲਾ ਹੈ

ੲ. ਉਹ ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਹੈ

ਸ. ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

ਉੱਤਰ: ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

5. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ?

ੳ. ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ

ਅ. ਭਾਈ ਦੁਰਗਾ ਜੀ

ੲ. ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ

ਸ. ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ

ਉੱਤਰ: ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ

PART -2 (A) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ ?

ਉੱਤਰ- 1469 ਈ:

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਇਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ?

ਉੱਤਰ-20 ਰੁਪਇਆਂ ਨਾਲ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3. ਕਿਰਤ ਤੇ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

ਉੱਤਰ-ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਦੀ ਕਮਾਈ

PART – 2 B ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ

ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ

- (1) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ _____ ਸੀ। (ਬੀਬੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ)
(2) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ _____ ਸੀ। (ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ)
(3) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚਾ ਸੈਦਾ _____ ਰੁਪਇਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। (20)

PART – 2 B ਸਹੀ /ਗ਼ਲਤ ਕਥਨ ਚੁਣੋ

- (1) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਸਨ। (ਸਹੀ)
(2) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਈ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। (ਸਹੀ)
(3) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਲੱਖਮੀ ਦਾਸ ਸਨ। (ਸਹੀ)

PART –2 D ਸਹੀ ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ।

A	B
ੳ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ	1 1539 ਈ.
ਅ. ਤੀਜੀ ਉਦਾਸੀ ਕਦੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਈ	2 ਚਾਰ
ੲ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ	3 ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ
ਸ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ	4 1469 ਈ.
ਹ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ	5 1515 ਈ.

ਉੱਤਰਮਾਲਾ :

ੳ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ	=	1469 ਈ.
ਅ. ਤੀਜੀ ਉਦਾਸੀ ਕਦੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਈ	=	1515 ਈ.
ੲ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ	=	ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ
ਸ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ	=	ਚਾਰ
ਹ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਦੋਂ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ	=	1539 ਈ.

PART – 3 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

ਉੱਤਰ 1- **ਪਰਮਾਤਮਾ ਇੱਕ ਹੈ:** ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇੱਕ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਉਸਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ।

2- **ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਰਵਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਅਤੇ ਸਰਵਵਿਆਪਕ ਹੈ:** ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹਰ ਜੀਵ ਅਤੇ ਕਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

3- **ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ:** ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕੋਈ ਰੰਗ ਰੂਪ ਜਾਂ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮੁਢਲੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੀ-ਕੀ ਕਿੱਤੇ ਅਪਨਾਏ ?

ਉੱਤਰ - ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੱਝਾਂ ਚਰਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਸੰਸਾਰਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਲਾ ਲੈਂਦੇ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਦਿਖਾਈ। ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ 20 ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖੁਆ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਦੇ ਮੇਦੀਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ।

PART 4 ਸਰੋਤ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 1469 ਈ. ਨੂੰ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਭੈਣ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਸਨ। ਉਹ ਬੇਦੀ ਖਾਨਦਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਪਾਖੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮੱਝੀਆਂ ਚਰਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਨੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਕੋਈ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭੁੱਖੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸੋਚਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵਿਸਮਾਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵੱਲ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਰਤ ਕਰੇ, ਨਾਮ ਜਪੇ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਹਨਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ01. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਿੰਨਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਨ?

ਉੱਤਰ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:02. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਸੀ?

ਉੱਤਰ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਸਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ03. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀ ਸੀ?

ਉੱਤਰ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਕਿਰਤ ਕਰੇ, ਨਾਮ ਜਪੇ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛਕੇ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।

ਪਾਠ 04

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ

PART -1 ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ (ਬਹੁ- ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 01. ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਬਾਉਲੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਕਿਸ ਨੇ ਰੱਖੀ?

- (ੳ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਅ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
(ੲ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ (ਸ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ।

ਉੱਤਰ (ੲ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 02. ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ _____ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ।

- (ੳ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਅ) ਜਲੰਧਰ
(ੲ) ਕੀਰਤਪੁਰ (ਸ) ਗੋਇੰਦਵਾਲ

ਉੱਤਰ (ੳ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 03. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸ ਨਗਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ?

- (ੳ) ਜਲੰਧਰ (ਅ) ਗੋਇੰਦਵਾਲ
(ੲ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਸ) ਤਰਨਤਾਰਨ

ਉੱਤਰ (ਸ) ਤਰਨਤਾਰਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 04. ਜਹਾਂਗੀਰ ਸਮੇਂ ਕਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ?

- (ੳ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ (ਅ) ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ
(ੲ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਸ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ

ਉੱਤਰ (ੲ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5 ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸੰਕਲਨ ਕਿਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ?

- (ੳ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਅ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ
(ੲ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ (ਸ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ

ਉੱਤਰ (ਅ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ

PART -2 (A) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ?

ਉੱਤਰ- 1606 ਈ. ਨੂੰ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਸਨ?

ਉੱਤਰ- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3. ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨੀਂਹ ਕਿਸਨੇ ਰੱਖੀ?

ਉੱਤਰ- ਸੂਫੀ ਸੰਤ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਨੇ

PART 2 B ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ

- 1- ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ _____ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ। (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ)
- 2- ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਬਾਉਲੀ ਦੀਆਂ _____ ਪੌੜੀਆਂ ਹਨ। (84)
- 3- ਮੰਜੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ _____ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ)

PART – 2 C ਸਹੀ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ਚੁਣੋ

- 1- ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ। ਗ਼ਲਤ
- 2- ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸੰਕਲਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਗ਼ਲਤ
- 3- ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਕਰਵਾਈ। ਸਹੀ

PART –2 D ਸਹੀ ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ।

A	B
ੳ. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ	1- ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ
ਅ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ	2- 1606 ਈ.
ੲ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ	3- ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ
ਸ. ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੰਭਾਲੀ	4- ਤਰਨਤਾਰਨ
ਹ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ	5- 2216

ਉੱਤਰਮਾਲਾ:

ੳ. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ	=	1- ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ
ਅ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ	=	2- ਤਰਨਤਾਰਨ
ੲ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ	=	3- 2216
ਸ. ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੰਭਾਲੀ	=	4- 1606 ਈ.
ਹ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ	=	5- ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ

PART – 3 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਮੰਜੀ ਪ੍ਰਥਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ?

ਉੱਤਰ- ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਐੱਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 22 ਮੰਜੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ | ਹਰ ਮੰਜੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਕੋਲੋਂ ਭੇਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਵੀ ਸੀ | ਉਹ ਸਿੱਖ ਮੰਜੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ 'ਮੰਜੀ ਪ੍ਰਥਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਜਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

ਉੱਤਰ- ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਜਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਸੰਤੋਖਸਰ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਖੁਦਵਾਈ ਵੀ ਕਰਵਾਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਜਾਕੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਹੌਲੀ- ਹੌਲੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਵੱਸ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈ ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੁੱਲ ਗਈਆਂ | ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਹੀ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੈ ਗਿਆ।

PART – 4 ਸਰੋਤ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ-

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਮੱਲ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਦਇਆ ਜੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਖੀਵੀ ਜੀ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸਪੁੱਤਰ ਭਾਈ ਦਾਤੂ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਾਸੂ ਜੀ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੀ ਬਾਲ ਬੋਧ ਤਿਆਰ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 62 ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 01. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਸਨ?

ਉੱਤਰ: ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਸਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 02. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਕੀ ਸੀ?

ਉੱਤਰ : ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 03. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਸੀ?

ਉੱਤਰ: ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਦਇਆ ਜੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਫੇਰੂ ਮੱਲ ਸੀ।

ਪਾਠ 05

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ , ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਸ਼ਖਸੀਅਤ

PART –1 ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ (ਬਹੁ- ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ)

(1) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ?

1. ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਥਾ	2. ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਥਾ
3. ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ	4. ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਪੀਰੀ

ਉੱਤਰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ

(2) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ?

1. ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ	2. ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ
3. ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ	4. ਸਰਹਿੰਦ

ਉੱਤਰ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ

(3) ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕਿੱਥੇ ਕੀਤੀ ਗਈ?

1. ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ	2. ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ
3. ਸਰਹਿੰਦ	4. ਖਿਦਰਾਣਾ

ਉੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ

(4) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਸੀ?

1. ਗੁਰੂ ਹਰਰਾਏ ਜੀ	2. ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
3. ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ	4. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ

ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ

(5) ਕਿਸ ਦਿਵਸ ਨੂੰ 1699 ਈ: ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ?

1. ਲੋਹੜੀ	2. ਵਿਸਾਖੀ
3. ਹੋਲੀ	4. ਦੀਵਾਲੀ

ਉੱਤਰ ਵਿਸਾਖੀ

(6) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਗੁਰੂ ਸਨ?

1. ਪਹਿਲੇ	2. ਦਸਵੇਂ
3. ਚੌਥੇ	4. ਦੂਜੇ

ਉੱਤਰ ਦਸਵੇਂ

PART 2 A ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ।

- ਪ੍ਰਸ਼ਨ1 ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ?
ਉੱਤਰ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਨਗਾਰੇ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂ ਸੀ?
ਉੱਤਰ - ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਨ ?
ਉੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਨ।

PART – 2 B ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ

1. ਮੁਕਤਸਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਂ _____ ਸੀ। (ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ)
2. ਖਾਲਸਾ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਨਾਲ _____ ਸ਼ਬਦ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਸਿੰਘ)
3. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ _____ ਵਿਖੇ ਕੀਤੀ। (ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ)
4. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ ਦਾ ਨਾਮ _____ ਸੀ। (ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ)

PART 2C ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਥਨਾਂ 'ਚੋਂ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਚੁਣੋ

1. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 1666 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਸਹੀ
2. ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1699 ਈ. ਵਿਚ ਹੋਈ। ਸਹੀ
3. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ। ਸਹੀ

PART –2 D ਸਹੀ ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ।

ੳ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ	1	1705 ਈ.
ਅ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ	2.	1688 ਈ.
ੲ. ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ	3	1699 ਈ.
ਸ. ਭੰਗਾਣੀ ਦਾ ਯੁੱਧ	4	ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ
ਹ. ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਜੰਗ	5	ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ

ਉੱਤਰਮਾਲਾ :

ੳ.	ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ	=	ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ
ਅ.	ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ	=	ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ
ੲ.	ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ	=	1699 ਈ.
ਸ	ਭੰਗਾਣੀ ਦਾ ਯੁੱਧ	=	1688 ਈ.
ਹ.	ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਜੰਗ	=	1705 ਈ.

PART –3 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ-

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1 ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ?

ਉੱਤਰ- ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਨਿਯਮ -

- 1- 'ਖਾਲਸਾ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਲਈ 'ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ' ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ |
- 2- ਹਰ ਇੱਕ ਖਾਲਸਾ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 'ਸਿੰਘ' ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 'ਕੌਰ' ਲਗਾਏਗੀ|
- 3- ਖਾਲਸਾ ਪੰਜ 'ਕਕਾਰ'- ਕੇਸ, ਕੰਘਾ, ਕੜਾ, ਕਛਹਿਰਾ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਧਾਰਨ ਕਰੇਗਾ|

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾਨਾਇਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ ?

ਉੱਤਰ- ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇੱਕ ਕੁਸ਼ਲ ਸੈਨਾਪਤੀ ਅਤੇ ਵੀਰ ਸੈਨਿਕ ਸਨ | ਉਹ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਤੀਰ-ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਘੋੜਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਸੈਨਾਪਤੀ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘੱਟ ਸੈਨਿਕ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਵੀ ਮੁਗ਼ਲ ਸੈਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਲੜੇ। ਇੱਕ ਸੂਯੋਗ ਸੈਨਾਪਤੀ ਵਾਂਗ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਕਿਥੇ ਅਤੇ ਕਦੇ ਲੜਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਪਹਿਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਧਰਮ ਲਈ ਲੜੇ |

PART – 4 ਸਰੋਤ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ-

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਦਲ ਬਣਾ ਕੇ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦੇ ਸਨ | ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਨ ਨੇਤਾ ਬਣੇਗਾ। ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਡਿਤ ਹਰਜਸ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਰਾਜਪੂਤ ਬਜਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਅਤੇ ਸਾਸ਼ਤਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੀ ਫ਼ਰਿਆਦ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਦਾਨ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਸਸ਼ਤਰ ਮੰਗਵਾਏ। 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਭਾਰੀ ਇੱਕਠ ਸੱਦਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਦਿਨ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜੀਆਂ। ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੇ ਜਿਉਂਦਿਆ ਹੀ ਨੀਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਣਵਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਗਰੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਨਾਮ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ। ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਨੂੰ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ। ਅਖੀਰ ਉਹ ਨਾਂਦੇੜ ਸਾਹਿਬ (ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ) ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ01. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਿੰਨਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਨ?

ਉੱਤਰ: ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 02 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਕੀ ਸੀ?

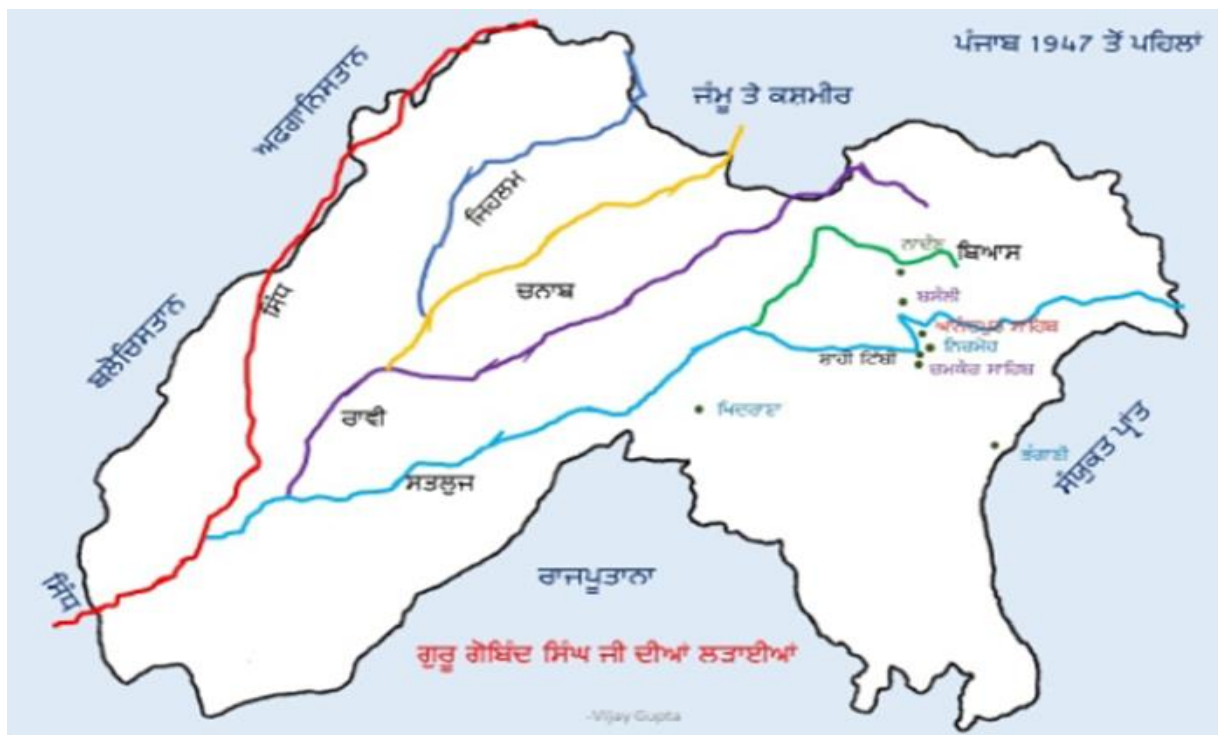
ਉੱਤਰ: ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਸੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ03. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਉੱਤਰ: ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਨੂੰ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

PART – 5 ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਥਾਨ ਦਰਸਾਉ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਨਾਦੈਣ, ਬਸੋਲੀ, ਨਿਰਮੋਹ, ਖਿਦਰਾਣਾ, ਚਮਕੋਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ਾਹੀ ਟਿੱਬੀ

ਪਾਠ- 6

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ

PART -1 ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ (ਬਹੁ- ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 01. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਨਾਮ ਕੀ ਸੀ?

(ੳ) ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ (ਅ) ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ

(ੲ) ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ (ਸ) ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ

ਉੱਤਰ- ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 02. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜਣ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਮ _____ ਭੇਜੇ?

(ੳ) ਤੋਪਾਂ (ਅ) ਅਸਲਾ

(ੲ) ਹੁਕਮਨਾਮੇ (ਸ) ਕੀਮਤੀ ਘੋੜੇ

ਉੱਤਰ- ਹੁਕਮਨਾਮੇ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 03. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਕਿੱਥੇ ਇੱਕਠੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ?

(ੳ) ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ (ਅ) ਦਿੱਲੀ

(ੲ) ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ (ਸ) ਸਰਹਿੰਦ

ਉੱਤਰ- ਦਿੱਲੀ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 04. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਹਮਲਾ ਕਿੱਥੇ ਕੀਤਾ?

(ੳ) ਅੰਬਾਲਾ (ਅ) ਫਤਿਹਾਬਾਦ

(ੲ) ਬਠਿੰਡਾ (ਸ) ਸੋਨੀਪਤ

ਉੱਤਰ- ਸੋਨੀਪਤ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 05. ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜੱਲਾਦ ਕਿੱਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ?

(ੳ) ਪਟਿਆਲਾ (ਅ) ਦਿੱਲੀ

(ੲ) ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਸ) ਸਮਾਣਾ

ਉੱਤਰ- ਸਮਾਣਾ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 06. ਸਢੇਰੇ ਦਾ ਹਾਕਮ ਕੌਣ ਸੀ?

(ੳ) ਉਸਮਾਨ ਖਾਂ (ਅ) ਸ਼ਾਸ਼ਲ ਬੋਗ

(ੲ) ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ (ਸ) ਮੁਹੰਮਦ ਸਲੀਮ

ਉੱਤਰ- ਉਸਮਾਨ ਖਾਂ

PART- 2 A ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ- ਉੱਤਰ

- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਨਾਂ ਕੀ ਸੀ ?
ਉੱਤਰ. ਮਾਧੋਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਕਿਸ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ?
ਉੱਤਰ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਿਸ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ ?
ਉੱਤਰ. ਸੁਕਰਚੱਕੀਆ ਮਿਸਲ

PART- 2 B ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ

- 1- ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ _____ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। (ਸੋਨੀਪਤ)
- 2- ਸਦਾ ਕੋਰ _____ ਦੀ ਸੱਸ ਸੀ। (ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ)
- 3- ਵਜ਼ੀਰ ਖਾ _____ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਸੀ। (ਸਰਹਿੰਦ)

PART -2 C ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਹੀ /ਗਲਤ ਕਥਨ ਚੁਣੋ

- 1-ਸਦਾ ਕੋਰ ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ। (ਗਲਤ)
- 2- ਕੁੱਲ ਮਿਸਲਾਂ ਬਾਰਾਂ ਸਨ। (ਸਹੀ)
- 3- ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਹੁਕਮਨਾਮੇ' ਵੀ ਦਿੱਤੇ। (ਸਹੀ)
- 4- ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। (ਸਹੀ)

PART -2 D ਸਹੀ ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ।

ੳ. ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ	1-	1716 ਈ.
ਅ. ਸੋਨੀਪਤ ਤੇ ਹਮਲਾ	2-	ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ
ੲ. ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ	3-	ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ
ਸ. ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ	4-	1708 ਈ.
ਹ. ਮਿਸਲ	5-	ਸੱਯਦ ਅਸਲਮ ਖਾਨ

ਉੱਤਰਮਾਲਾ::

ੳ. ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ	=	ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ
ਅ. ਸੋਨੀਪਤ ਤੇ ਹਮਲਾ	=	1708 ਈ.
ੲ. ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ	=	ਸਦ ਅਸਲਮ ਖਾਨ
ਸ. ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ	=	1716 ਈ.
ਹ. ਮਿਸਲ	=	ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ

Part – 3 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖੋ।

ਉੱਤਰ- ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ 'ਬੰਦਾ' ਬਣ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਿੰਘ ਸਾਜ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਜਾਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ | ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਤੀਰ, ਇੱਕ ਖੰਡਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਗਾਰਾ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਹੁਕਮਨਾਮੇ' ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੁਗਲਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ |

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਚੱਪੜ-ਚਿੜੀ ਅਤੇ ਸਰਹਿੰਦ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸਨ ?

ਉੱਤਰ- ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਸਰਹਿੰਦ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ।

PART – 4 ਸਰੋਤ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ-

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਭੇਟ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਬਹਾਦਰੀ ਕਾਰਨ ਇਹ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਥਾਪੜਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਜਾ ਕੇ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਤੀਰ, ਇੱਕ ਖੰਡਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਗਾਰਾ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਕੁਝ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੈਨੀਪਤ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਲਾਦ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਲਾਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮਾਣੇ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਹਿਸ ਨਹਿਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਮਾਣੇ ਮਗਰੋਂ ਸਢੇਰੇ ਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਉਸਮਾਨ ਖਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 01. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਕੀ ਸੀ?

ਉੱਤਰ: ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਮਾਧੋਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ ਸੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 02 ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਮਲਾ ਕਿੱਥੇ ਕੀਤਾ?

ਉੱਤਰ: ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹਮਲਾ ਸੈਨੀਪਤ ਤੇ ਕੀਤਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:03 . ਸਢੇਰੇ ਦਾ ਹੁਕਮਰਾਨ ਕੌਣ ਸੀ?

ਉੱਤਰ: ਉਸਮਾਨ ਖਾਂ

PART – 5

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਥਾਨ ਦਰਸਾਉ।

1-ਸਰਹਿੰਦ	2-ਸਮਾਣਾ	3-ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ	4- ਘੁੜਾਮ
5-ਕਪੂਰੀ	6-ਸਢੇਰਾ	7-ਕੈਥਲ	8-ਸੋਨੀਪਤ

ਪਾਠ 07

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ , ਮੁੱਢਲਾ ਜੀਵਨ, ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ।

PART – 1 ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ (ਬਹੁ- ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1- ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ?

ੳ. 13 ਨਵੰਬਰ 1780 ਈ:	ਅ. 16 ਨਵੰਬਰ 1675 ਈ:
ੲ. 26 ਨਵੰਬਰ 1760 ਈ:	ਸ. 23 ਨਵੰਬਰ 1780 ਈ:

ਉੱਤਰ- 13 ਨਵੰਬਰ 1780 ਈ:

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।

ੳ. ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ	ਅ. ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ
ੲ. ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ	ਸ. ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

ਉੱਤਰ- ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਕਿਸ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ?

ੳ. ਰਾਮਗੜੀਆ ਮਿਸਲ	ਅ. ਸ਼ੁਕਰਚੱਕੀਆ ਮਿਸਲ
ੲ. ਕਨਈਆ ਮਿਸਲ	ਸ. ਡੱਲੇਵਾਲੀਆ ਮਿਸਲ

ਉੱਤਰ- ਸ਼ੁਕਰਚੱਕੀਆ ਮਿਸਲ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4 ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਕੌਣ ਸਨ?

ੳ. ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ	ਅ. ਕਨਈਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ
ੲ. ਨੱਕਈ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ	ਸ. ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

ਉੱਤਰ- ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ 'ਘੋਬਾ' ਕਿਸ ਮਿਸਲ ਦਾ ਨੇਤਾ ਸੀ?

ੳ. ਨੱਕਈ ਮਿਸਲ ਦਾ	ਅ. ਸ਼ੁਕਰਚੱਕੀਆ ਮਿਸਲ ਦਾ
ੲ. ਡੱਲੇਵਾਲੀਆ ਮਿਸਲ ਦਾ	ਸ. ਕਨਈਆ ਮਿਸਲ ਦਾ

ਉੱਤਰ- ਡੱਲੇਵਾਲੀਆ ਮਿਸਲ ਦਾ

PART – 2 A ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ-

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 01. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਿੰਨਾ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਸਨ?

ਉੱਤਰ: ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਨਪੜ੍ਹ ਸਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 02. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੱਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਸੀ?

ਉੱਤਰ: ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੱਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਕੌਰ ਸੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 03. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਕਦੋਂ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ?

ਉੱਤਰ: ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ 1799 ਈ. ਵਿੱਚ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ

PART –2 B ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ

- 1-ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੱਸ ਦਾ ਨਾਮ _____ ਸੀ। (ਸਦਾ ਕੋਰ)
- 2-ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ _____ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਦਾਗ ਪੈ ਗਏ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੱਖ ਨੁਕਸਾਨੀ ਗਈ। (ਚੇਚਕ)
- 3-ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨ _____ ਸੀ। (ਲਾਹੌਰ)

PART – 2 C ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਚੁਣੋ

- (1) ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਗ਼ਲਤ
- (2) ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਨਪੜ੍ਹ ਸਨ। ਸਹੀ
- (3) ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਸਹੀ

PART –2 D ਸਹੀ ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ।

A	B
ੳ.ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ	1- ਸਦਾ ਕੋਰ
ਅ.ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ	2- 13 ਨਵੰਬਰ 1780
ੲ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ	3- ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ
ਸ.ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਾਦਾ ਦਾ ਨਾਮ	4- ਰਾਜ ਕੋਰ
ਹ.ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੱਸ ਦਾ ਨਾਮ	5- ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ

ਉੱਤਰਮਾਲਾ::

ੳ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ	=	13 ਨਵੰਬਰ 1780
ਅ.ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ	=	ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ
ੲ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ	=	ਰਾਜ ਕੋਰ
ਸ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਾਦਾ ਦਾ ਨਾਮ	=	ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ
ਹ.ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੱਸ ਦਾ ਨਾਮ	=	ਸਦਾ ਕੋਰ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ-

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਚਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।

ਉੱਤਰ: ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ 13 ਨਵੰਬਰ 1780 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਕੋਈ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਘੋੜਸਵਾਰ, ਤਲਵਾਰਬਾਜ਼ ਅਤੇ ਨਿਪੁੰਨ ਤੀਰਅੰਦਾਜ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਚੇਚਕ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਦਾਗ ਪੈ ਗਏ ਅਤੇ ਖੱਬੀ ਅੱਖ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 . ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖੋ।

ਉੱਤਰ: ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੜਾ ਬਹਾਦਰ ਸੀ। ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਹੋਦਰਾ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਾਇਆ ਅਤੇ ਗੋਲਾ-ਬਾਰੂਦ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲਿਆ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਾਲਕ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ਇਕੱਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਹਸਮਤ ਖਾਂ ਨੇ ਉਸ ਤੇ ਛੁਪ ਕੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਲਕ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਸਦੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਵਾਰ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਬਲਕਿ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

PART – 4 ਸਰੋਤ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ-

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ 13 ਨਵੰਬਰ 1780 ਈ. ਨੂੰ ਸੁਕਰਚੱਕੀਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਾਦੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਉਹ ਸੁਕਰਚੱਕੀਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜ ਕੌਰ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ -ਲਿਖਾਈ ਲਈ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਭਾਗੂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ। ਇੱਥੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਵਿਖਾਈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿੱਦਿਆ ਸਿੱਖ ਲਈ। ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿਸਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਚੇਚਕ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਦਾਗ ਪੈ ਗਏ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੱਖ ਨੁਕਸਾਨੀ ਗਈ। ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ ਉਮਰ ਛੋਟੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸਦਾ ਕੌਰ, ਰਾਜ ਕੌਰ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਲਖਪਤ ਰਾਇ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹੀ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਤੇ 17 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਭਾਗ ਮਿਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜੀਆਂ ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਈ ਵਿਆਹ ਕੀਤੇ। ਉਸ ਦੇ ਜੇਠੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਮ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਹੱਥੋਂ ਹਾਰ ਗਏ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 01. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਸੀ?

ਉੱਤਰ: ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜ ਕੌਰ ਸੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 02. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਿਸ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਨ?

ਉੱਤਰ: ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁੱਕਰਚੱਕੀਆ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 03 . ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਭਾਗ ਸੰਭਾਲਿਆ?

ਉੱਤਰ: ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਭਾਗ ਸੰਭਾਲਿਆ।

ਪਾਠ- 8

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ

PART –1 ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ (ਬਹੁ- ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੌਣ ਉਸ ਦਾ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਬਣਿਆ ?

1) ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ	2) ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ
3) ਖੜਕ ਸਿੰਘ	4) ਨੈਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ

ਉੱਤਰ: ਖੜਕ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਦੂਜੇ ਅੰਗਰੇਜ਼- ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸ਼ਾਸਕ ਕੌਣ ਸੀ ?

1) ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ	2) ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ
3) ਸਰਦਾਰ ਰੰਜੇਧ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ	4) ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ

ਉੱਤਰ: ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3 ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਭੇਜਿਆ ?

1) ਕਾਨਪੁਰ	2) ਬਨਾਰਸ
3) ਗੁਜਰਾਤ	4) ਝਾਂਸੀ

ਉੱਤਰ: ਬਨਾਰਸ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4 ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਹੇਨੂਰ ਹੀਰਾ ਕਿੱਥੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ?

1) ਫਰਾਂਸ	2) ਇੰਗਲੈਂਡ
3) ਜਾਪਾਨ	4) ਅਮਰੀਕਾ

ਉੱਤਰ: ਇੰਗਲੈਂਡ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5 ਕਿਹੜੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ?

1) ਬੱਦੇਵਾਲ	2) ਮੁੱਦਕੀ
3) ਰਾਮਨਗਰ	4) ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ

ਉੱਤਰ: ਬੱਦੇਵਾਲ

PART – A ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:1. ਮੁੱਦਕੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਕਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲੜੀ ਗਈ ?

ਉੱਤਰ: ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:2. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਕਦੋਂ ਹੋਈ ?

ਉੱਤਰ: 1839 ਈ.

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:3. ਮੁੱਦਕੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਗੱਦਾਰੀ ਕੀਤੀ ?

ਉੱਤਰ: ਲਾਲ ਸਿੰਘ

PART –2 B ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ

- 1) ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰਸ _____ ਸਾਬਤ ਹੋਏ। (ਕਮਜ਼ੋਰ)
- 2) ਦੂਜੇ ਐਂਗਲੋ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵੱਜੋਂ _____ ਹੀਰਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। (ਕੋਹੇਨੂਰ)
- 3) ਮੁਦਕੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸੈਨਿਕ _____ ਨਾਲ ਲੜੇ। (ਬਹਾਦਰੀ)

PART – C ਸਹੀ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ਚੁਣੋ

1. ਸਭਰਾਓਂ ਦੀ ਲੜਾਈ 10 ਫਰਵਰੀ 1846 ਈ ਵਿਚ ਹੋਈ। **ਸਹੀ**
2. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਣਿਆ। **ਗ਼ਲਤ**
2. ਮੂਲ ਰਾਜ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਸੀ। **ਸਹੀ**

PART –2 (D) ਸਹੀ ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ।

A		B
ੳ. ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ	1-	08 ਮਾਰਚ 1846
ਅ. ਮੁਦਕੀ ਦੀ ਲੜਾਈ	2-	21 ਜਨਵਰੀ 1846
ੲ. ਬੱਦੇਵਾਲ ਦੀ ਲੜਾਈ	3-	18 ਦਿਸੰਬਰ 1845
ਸ. ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੰਧੀ	4-	1835 ਈ.

ਉੱਤਰਮਾਲਾ:

ੳ. ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ	=	1835 ਈ.
ਅ. ਮੁਦਕੀ ਦੀ ਲੜਾਈ	=	18 ਦਿਸੰਬਰ 1845
ੲ. ਬੱਦੇਵਾਲ ਦੀ ਲੜਾਈ	=	21 ਜਨਵਰੀ 1846
ਸ. ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੰਧੀ	=	8 ਮਾਰਚ 1846

PART 3 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ. ਭੈਰੋਵਾਲ ਦੀ ਸੰਧੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ?

- ਉੱਤਰ-
1. ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
  2. ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੂੰ ਡੇਢ ਲੱਖ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
  3. ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?

ਉੱਤਰ- ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸਿੱਖ ਹਾਕਮ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਐਂਗਲੋ-ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਉਹ ਨਾਬਾਲਗ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਭੈਰੋਵਾਲ ਦੀ ਸੰਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੌਂਸਿਲ ਆਫ ਰੀਜੈਂਸੀ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਐਂਗਲੋ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਚਾਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਲਾਨਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

PART – 4 ਸਰੋਤ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਸਿੱਖ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਜਿਸ਼ ਅਤੇ ਫੁੱਟ ਪੈ ਗਈ। ਇਸ ਫੁੱਟ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਖੂਬ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੋ ਯੁੱਧ ਕੀਤੇ। ਯੁੱਧ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸੈਨਿਕ ਛਾਉਣੀ ਬਣਾਈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਉੱਤੇ ਸੈਨਿਕ ਅਤੇ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਈ। ਉੱਧਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਸੈਨਾ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਗੁਪਤ ਤੌਰ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਦਿਸੰਬਰ 1845 ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਯੁੱਧ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਥੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਸਿੱਖ ਸੈਨਿਕ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜੇ। ਪਰ ਨੇਤਾ ਦੀ ਗਦਾਰੀ ਕਾਰਨ ਹਾਰ ਗਏ। ਦੂਜੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੇਰੇਨੂਰ ਹੀਰਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਹੀਰਾ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਕੇਲਸ ਅੱਜ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 01. ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸਿੱਧ ਹੋਏ?

ਉੱਤਰ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਿੱਧ ਹੋਏ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 02. ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸੈਨਿਕ ਛਾਉਣੀ ਕਿੱਥੇ ਬਣਾਈ?

ਉੱਤਰ: ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸੈਨਿਕ ਛਾਉਣੀ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ।

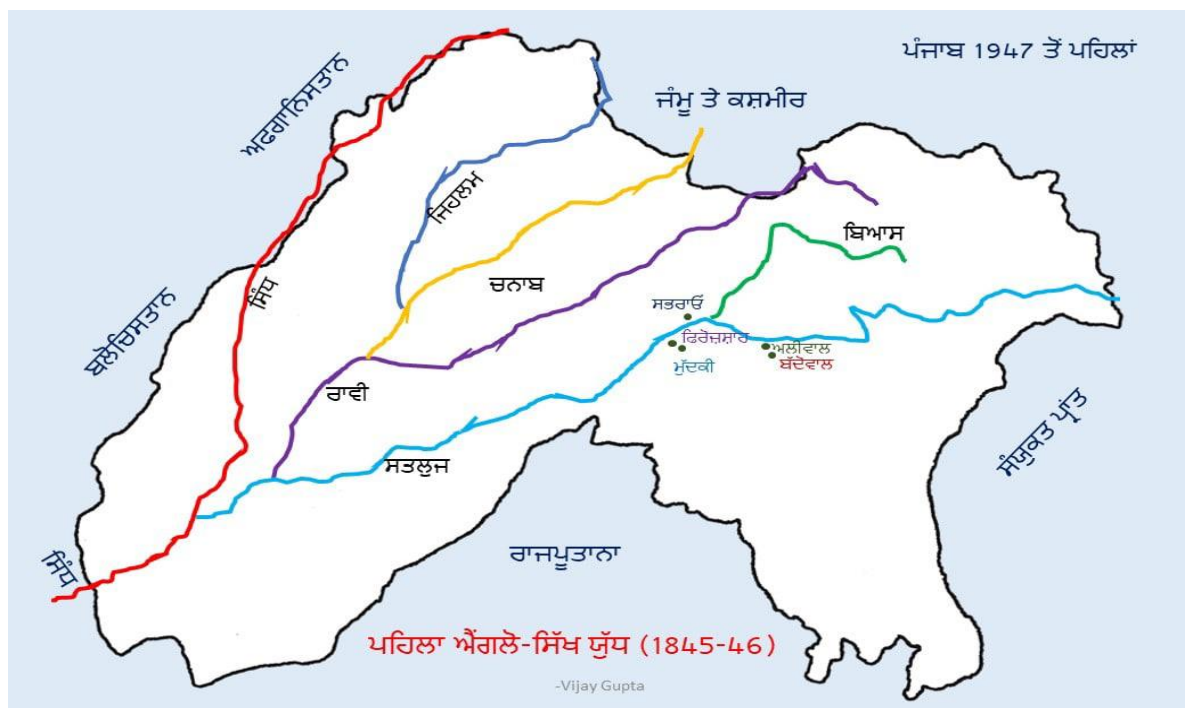
ਪ੍ਰਸ਼ਨ 03 . ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ?

ਉੱਤਰ: ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ।

PART –5

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਐਂਗਲੋ- ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ 1845-46 ਮੁੱਖ ਸਥਾਨ ਦਰਸਾਉ

ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ, ਸਭਰਾਓ, ਮੁੱਦਕੀ, ਅਲੀਵਾਲ, ਬੱਦੇਵਾਲ।

ਪਾਠ – 9

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ

PART – A ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ ਚੁਣੋ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. 1857 ਈਸਵੀ ਦੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੱਥੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਈ?

1. ਅਮਰੀਕਾ	2. ਮੇਰਠ
3. ਦਿੱਲੀ	4. ਮੁੰਬਈ

ਉੱਤਰ- ਮੇਰਠ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਨਾਮਧਾਰੀ ਮੁਖੀ ਵੱਲੋਂ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ?

1. 22 ਸੂਬੇ	2. 25 ਸੂਬੇ
3. 30 ਸੂਬੇ	4. 40 ਸੂਬੇ

ਉੱਤਰ- 22 ਸੂਬੇ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3. ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਾਨੀ ਕੌਣ ਸਨ ?

1. ਸੰਕਰ ਅਚਾਰੀਆ	2. ਸਵਾਮੀ ਦਇਆਨੰਦ ਸਰਸਵਤੀ
3. ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ	4. ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ

ਉੱਤਰ- ਸਵਾਮੀ ਦਇਆਨੰਦ ਸਰਸਵਤੀ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4. ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤ ਨੇ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਲਈ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਰੱਖਿਆ?

1. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਹਾਜ਼	2. ਖਾਲਸਾ ਜਹਾਜ਼
3. ਹਰੀ ਤੀਰਥ ਜਹਾਜ਼	4. ਇੰਡੀਅਨ ਏਅਰ ਲਾਈਨ

ਉੱਤਰ- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਹਾਜ਼

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5. ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਕਦੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ?

1. ਨਵੰਬਰ 1920	2. ਸਤੰਬਰ 1925
3. ਦਸੰਬਰ 1921	4. ਮਾਰਚ 1927

ਉੱਤਰ- ਨਵੰਬਰ 1920

PART- 2 A ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ-

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 01. ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਆਏ?

ਉੱਤਰ: ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਆਏ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 02. ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ?

ਉੱਤਰ: ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੂਕਾ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 03. ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੌਣ ਸਨ?

ਉੱਤਰ: ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ਸਨ।

PART -2 B ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ

- (1) ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ _____ ਈ. ਵਿੱਚ ਹੋਈ। (1857)
(2) ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ _____ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਨਾਇਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਮੰਗਲ ਪਾਂਡੇ)
(3) ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੀ ਘਟਨਾ _____ ਈ. ਵਿੱਚ ਹੋਈ। (13 ਅਪ੍ਰੈਲ 1919)
(4) ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਕਾਂਡ _____ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)

PART – 2 C ਸਹੀ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ਚੁਣੋ।

- (1) ਨੇਤਾ ਜੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਨੇ ਅਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਸਹੀ
(2) ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਗ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਹੈ। ਗ਼ਲਤ
(3) ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪਾੜੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਰੇ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ। ਸਹੀ

PART –2D ਸਹੀ ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ।

A		B
ੳ. ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ	1-	ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ
ਅ. 1857 ਈ. ਦੀ ਜੰਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਹੀਦ	2-	ਕੂਕਾ ਅੰਦੋਲਨ
ੲ. ਗੁਰੂ ਰੱਖਿਆ	3-	ਮੰਗਲ ਪਾਂਡੇ
ਸ. ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ	4-	ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ
ਹ. ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ	5-	1857 ਈ.

ਉੱਤਰਮਾਲਾ:

ੳ. ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ	=	1857 ਈ.
ਅ. 1857 ਈ. ਦੀ ਜੰਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਹੀਦ	=	ਮੰਗਲ ਪਾਂਡੇ
ੲ. ਗੁਰੂ ਰੱਖਿਆ	=	ਕੂਕਾ ਅੰਦੋਲਨ
ਸ. ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ	=	ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ
ਹ. ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ	=	ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ

PART 3 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ?

ਉੱਤਰ- ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੋੜ ਸਵਾਰਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਰੱਖਦੇ | ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਡਾਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ | ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ 22 ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ/ਕੂਕਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਨੇਪਾਲ, ਰੂਸ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੇ | ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੂਕਿਆਂ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵੀ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ | ਇਹਨਾਂ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਦਿਨ ਅੰਦੋਲਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਗੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 . ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੀ-ਕੀ ਕੰਮ ਕੀਤੇ?

ਉੱਤਰ- ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਈ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਗ ਪਏ ਸਨ। ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਕੈਨੇਡਾ ਆਉਣ ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ | ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਕੋਈ ਵੀ ਜਹਾਜ਼ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਲਿਜਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। 1913 ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੇ “ਕਾਮਾਗਾਟਾਮਾਰੂ” ਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜਹਾਜ਼ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਣ ਦੇ ਇੱਛੁਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

PART – 4 ਸਰੋਤ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। 1857 ਈ. ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਮੇਰਠ ਵਿੱਚ ਮੰਗਲ ਪਾਂਡੇ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਲਾਹੌਰ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸੈਨਿਕ ਬੇਹਥਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਫਿਰ ਵੀ ਜਲੰਧਰ, ਫਿਲੌਰ, ਜਿਹਲਮ, ਸਿਆਲਕੋਟ, ਅਤੇ ਥਾਨੇਸਰ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕੀਤੀ। ਕੂਕਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਨਵੀਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਈ ਕਦਮ ਉਠਾਏ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ 49 ਕੂਕਿਆਂ ਨੂੰ 17 ਜਨਵਰੀ 1872 ਨੂੰ ਤੇਪਾਂ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਰੰਗੂਨ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ, ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨੰਦ ਵਰਗੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਆਏ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਾਚਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਆਏ। 1913 ਵਿੱਚ ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ, ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਮ, ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਯੋਧਾ ਸੀ। ਕਾਮਾਗਾਟਾ ਮਾਰੂ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਉੱਭਰੇ ਅਤੇ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਮ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾ ਕੇ ਜਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਗ਼ ਕਾਂਡ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲਿਆ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਸਾਈਮਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਨ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਫੱਟੜ ਹੋਏ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦਮ ਤੋੜ ਗਏ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤ ਸਭਾ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕੀਤੀ। 23 ਮਾਰਚ 1931 ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਰਮੇ ਫਾਂਸੀ ਦਾ ਰੱਸਾ ਚੁੰਮ ਗਏ। ਨੇਤਾ ਜੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਨੇ ਅਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 01. 1857 ਈ. ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕੀਤੀ?

ਉੱਤਰ: 1857 ਈ. ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਜਲੰਧਰ, ਫਿਲੌਰ ਅਤੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕੀਤੀ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 02 ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ਼ ਕਾਂਡ ਦਾ ਬਦਲਾ ਕਿਸ ਪੰਜਾਬੀ ਨੇ ਲਿਆ?

ਉੱਤਰ: ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ਼ ਕਾਂਡ ਦਾ ਬਦਲਾ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਮ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਲਿਆ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 03 . ਅਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤੀ?

ਉੱਤਰ: ਅਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨੇਤਾ ਜੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਨੇ ਕੀਤੀ।